

Stanovisko spolku Oživení k návrhu variant řešení ochrany oznamovatelů (přečteno za setkání pracovní komise 19. 5. 2016 Lenkou Frankovou)

Jsme přesvědčeni, že cílem nové úpravy by mělo být: zastavit či přecházet nekalým jednáním a ochrana oznamovatele. Domníváme se, že navrhované varianty nebudou oznamovatele efektivně chránit, a to zejména z následujících důvodů:

V návrhu chybí:

- 1) Prevence odvety, oznamovatel se může až bránit (což je v momentě kdy už mu vznikla újma). Existují modely zakazující nejen existující odvetu, ale i hrozící. (Bosna eg.) Model, který se soustřeďuje výhradně na ochranu ex post, je sám o sobě často neefektivní. Důležitější je zde aktivní ochrana, která by příjemce oznámení motivovala k tomu, aby se snažili chránit oznamovatele před případnou odvetou preventivně, a nikoliv pouze zajišťovat kompenzaci pro oznamovatele, proti kterému již byla odvetná opatření vedena.
- 2) Individuální odpovědnost za odvetu, potrestán bude zaměstnavatel, nikoliv konkrétní osoba. (to zmiňovali i oznamovatelé v dotazníku) Zaměstnavatel se pak může bránit, že není zodpovědný za jednání svých zaměstnanců. Čímž může zcela oprávněně argumentovat ve správním řízení o přestupku. (mimochodem se to zcela běžně děje u pracovních tribunálů v UK, kde také není možné postihovat konkrétní osobu) Řešením by mohly být občanskoprávní a trestní sankce.
- 3) Nastavení procesu podání oznámení / zpětná vazba oznamovateli - standardy pro interní oznámení (proces vyřízení atp.)
- 4) Nejsou upraveny různé kanály a možnosti jejich využití. (několikastupňovost)
- 5) Institucionální zázemí - vymahatelnost - metodika, reporting, analýzy atp.
- 6) Sami oznamovatelé nepovažují uvažovanou variantu jako pomoc

Co se týče neustále opakovaných žádostí o konkrétní návrhy. Domníváme se, že za přístupu, kdy je cílem měnit, co nejméně stávající právní úpravu a tedy přiměřeně zasahovat do právního řádu, není možné zavést opatření, která naplňují představené standardy a o jejichž funkčnosti jsme přesvědčeni. Standardy pro komplexní ochranu oznamovatelů zkrátka nenaplňují kritéria přiměřenosti (i když mohly mít různou intenzitu): konkrétně např.: Statut chráněného oznamovatele - souhlas s personálními (ano, jednalo by se o procesně náročnější záležitost, nutná změna několika úprav), předběžné opatření, zavedení kompenzací (ty nemají být motivací, nýbrž skutečně narovnáním újmy), stanovení různých stupňů kanálů a jejich využití (opět, jednalo by se o problematiku, která by vyžadovala širší zásah), nastavení systému prošetřování a odpovědných osob za ně s příslušnými parametry atd. atd.

Vedle toho si dovolím poznámku, že co se týče konkrétního sepsání, snad i paragrafového znění, jsme nezisková organizace o cca 10 lidech (kteří rozhodně nejsou legislativci), nikoliv státní aparát s vyčleněnými úředníky pro tvorbu legislativy. Naše role v této skupině byla dodat dobrou praxi a zkušenosti z ČR i zahraničí a to jsme naplnili. Vedle toho si troufám tvrdit, že jsme byli po celou dobu maximálně proaktivními členy.

Jakožto organizace pracující s oznamovateli máme jiná kritéria hodnocení jednotlivých variant a lišíme se celkově v přístupu a ideje pojetí ochrany oznamovatelů - my chceme komplexní institucionální a procesní zázemí pro oznamovatele (ať už v samostatném nebo více zákonech).

Jsme přesvědčeni, že měly být hledány cesty, jak zavést maximum z hlediska efektivní ochrany oznamovatelů.

Pro nás jsou varianty navrhované varianty spíše nejjednodušší a s tím nemůžeme souhlasit. Slabé zákony o oznamovatelích mohou být dokonce kontraproduktivní – pokud uplatňování zákonů v pra-xi neodpovídá zamýšlenému stavu, může jejich existence motivaci oznamovatelů snižovat, a tak zajistit, že důležitá fakta zůstanou utajena.

Zcela se ztotožňujeme s připomínkou MV:

V předloženém materiálu se dále konstatuje, že jsou vyloučena řešení intenzivnějšího a složitějšího zásahu do stávajícího právního řádu, tzn. ve formě samostatné komplexní právní úpravy. Jako odůvodnění této skutečnosti je předkládáno, že je zde dán relativně malý předpokládaný počet případů reálné aplikace příslušné právní úpravy a rozsah využitelnosti obecných právních institutů k zajištění ochrany oznamovatelů. Z tohoto důvodu nemá dle předkladatele posuzování takové varianty opodstatnění. Není zcela zřejmé, z jakých všech informací se pro učinění tohoto závěru vychází a dále pak je otázkou, zda při zvažování nové právní úpravy by jako hledisko potřebnosti mělo být bráno v úvahu, že institut není dostatečně využíván. Jedná se o relativně nový institut v české právní úpravě, který je v současné chvíli upraven nikoliv komplexně, ale pouze částečně, a to pro státní službu. “

“Oznamovatel by se nacházel při rozhodování o tom, zda protiprávní jednání oznámí, ve zcela stejné situaci jako v současné době. Má zde pouze částečně posílenou procesní ochranu spočívající ve sdíleném důkazním břemenu. Zvýšená ochrana, resp. jiná oproti stávající, je zde nastavena až v případě, že se zaměstnanec bude bránit proti případnému znevýhodnění či postihu zaměstnavatele soudní cestou (jedná se tedy o následnou ochranu oznamovatelů).”